

УДК 342-049.5:[341.3+002.1]:355.01(477)

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-49-1-184-195>

ГУМАНІТАРНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лісна І.С.

HUMANITARIAN AND INFORMATION SECURITY IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE: POLITICAL AND LEGAL CHALLENGES AND PROSPECTS

Lisna I.

Стаття ґрунтовно досліджує ключові аспекти гуманітарної та інформаційної безпеки України у період повоєнної відбудови, підкреслюючи політико-правові виклики та перспективні напрями розвитку. Аналізуються наслідки війни, які мали руйнівний вплив на гуманітарну інфраструктуру, включаючи заклади охорони здоров'я, освіти, культури та інші критичні соціальні інститути. У статті розглядаються проблеми, пов'язані з порушенням прав людини, відновленням соціальних структур, а також забезпеченням гідного рівня життя для всіх верств населення в післявоєнний період.

Особливу увагу приділено питанню відновлення освітньої системи, оскільки саме освіта відіграє ключову роль у формуванні майбутнього покоління та забезпеченні довгострокової соціальної стабільності. Також розглядаються аспекти охорони здоров'я, зокрема відновлення та модернізація медичних закладів, що є критично важливими для забезпечення загального добробуту населення. Стаття досліджує проблеми соціального забезпечення, включаючи підтримку ветеранів, осіб з інвалідністю та інших вразливих категорій населення, що потребують особливої уваги з боку держави.

У сфері інформаційної безпеки акцентується на важливості захисту цифрового простору в сучасному суспільстві, де кіберзагрози та дезінформація стають все більш актуальними. Автор досліджує роль держави у розробці та реалізації правових механізмів, спрямованих на захист від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз. Розкривається вплив цифровізації на економічну та інформаційну безпеку, а також обговорюється необхідність формування національної стратегії інформаційної безпеки, яка включає заходи щодо протидії дезінформації та захисту критичної інформаційної інфраструктури.

Дослідження підкреслює важливість системного підходу, що включає правові, соціальні, економічні та політичні аспекти у забезпеченні національної безпеки України в умовах сучасних викликів. Стаття висвітлює взаємозв'язок між гуманітарною та інформаційною безпекою, що є необхідним для ефективного планування відбудови країни та збереження демократичних інститутів. Особлива увага приділяється співпраці державних органів, громадянського суспільства та міжнародних організацій у забезпеченні комплексного підходу до відновлення країни.

У завершальній частині статті пропонуються рекомендації щодо вдосконалення гуманітарної політики та стратегії інформаційної безпеки, спрямованих на відновлення соціальної стабільності та психологічного комфорту населення. Наголошується на необхідності розробки програм реабілітації та просвітницьких ініціатив у сфері інформаційної грамотності.

Ключові слова: гуманітарна безпека, інформаційна безпека, повоєнна відбудова, політико-правові виклики, кібербезпека, дезінформація, цифровізація, Україна.

Постановка проблеми. Після завершення військових дій Україна стикнеться з надзвичайно складним завданням відбудови зруйнованої інфраструктури та адаптації до нових суспільно-політичних реалій. Одними з найважливіших аспектів є забезпечення гуманітарної та інформаційної безпеки, які є ключовими для відновлення стабільності та розвитку держави. Зокрема, важливою є роль держави в організації системного підходу до захисту населення від інформаційних загроз, дезінформації та кіберзагроз, що набувають особливого значення в умовах цифровізації. Вивчення цих питань є необхідним для розробки ефективних стратегій відновлення та гарантування безпеки.

Ступінь дослідження. Сучасна російсько-українська війна, як зазначалося, є надзвичайно актуальною проблемою новітньої історії України у глобальному вимірі. Її наукова розробка активно розпочалася і потребує вивчення широкого кола історичних джерел. Дослідженням даної теми займалися такі вчені як Л. Ю. Веселова, Гнатенко В. С., Дубина А. М., Завгородня В. М., Чернявський А. Л., Зубченко С. О., Кормич Б. А., Муравська (Якубівська) Ю. Є., Панфілов О. Ю., Онипценко П. М., Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л., Панченко О. А., Антонов В. Г., Кабанцева А. В., Сердюк І. А. та інші.

Метою статті є аналіз гуманітарної та інформаційної безпеки України в контексті повоєнної відбудови, виявлення основних політико-правових викликів, що постають перед державою, та окреслення перспективних напрямків розвитку в цих сферах. Автори прагнуть дослідити вплив війни на соціальні інститути, визначити роль держави та суспільних інституцій у забезпеченні інформаційної безпеки в умовах цифровізації, а також розробити рекомендації щодо удосконалення гуманітарної політики та

механізмів інформаційного захисту для збереження стабільності та розвитку демократичних інститутів України.

Виклад основного матеріалу.

Після завершення конфлікту, поствоєнна відбудова стає критично важливим етапом для будь-якої країни, що прагне до відновлення стабільності та прогресу. Україна, яка зазнала численних випробувань унаслідок війни, сьогодні стоїть перед необхідністю не тільки відновити зруйновану інфраструктуру, але й адаптуватися до нових реалій, що постають перед суспільством. Гуманітарна та інформаційна безпека в умовах повоєнної відбудови є важливими аспектами цієї трансформації.

Гуманітарна безпека охоплює питання захисту прав і свобод людини, відновлення соціальних структур та забезпечення належного рівня життя для всіх верств населення. Вона тісно пов'язана з подоланням наслідків війни, таких як переміщення населення, психологічні травми, відновлення систем охорони здоров'я та освіти. Водночас інформаційна безпека набирає дедалі більшого значення у світі, де інформаційні потоки мають прямий вплив на суспільну свідомість та політичні процеси. Захист від дезінформації, фальсифікацій та кіберзагроз є критично важливим для стабільності та розвитку демократичних інститутів.

Політико-правові виклики, що постають перед Україною в процесі відбудови, включають необхідність реформування правової системи, створення ефективних механізмів захисту прав людини, а також розробку і впровадження політик для забезпечення інформаційної прозорості та захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз. У цьому контексті, розуміння взаємозв'язку між гуманітарною та інформаційною безпекою є ключовим для розробки ефективних стратегій відновлення.

Російське вторгнення в Україну, починаючи з окупації Криму, а потім розгортаючи конфлікт на Донбасі, є яскравим прикладом порушення міжнародного права. Ця подія викликала необхідність переглянути ставлення до Росії в міжнародній спільноті. Зважаючи на активність бойових дій на сході України, обговорення цієї теми є надзвичайно важливим. Російська агресія може бути виважена новою «холодною війною», яка визначається її масштабами та наслідками, подібно до першої холодної війни, яка завершилася розпадом СРСР у 1991 році. Російська агресія проти України продовжується, і зусилля міжнародної дипломатії наразі не призвели до результатів. У черговій резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 19 грудня 2017 року, що є третьою з 2014 року, анексія Криму визнана окупацією. Україна веде судові процеси проти Росії в Міжнародному суді ООН, Європейському суді з прав людини та Міжнародному кримінальному суді, де ситуацію розглядають як «міжнародний збройний конфлікт». На найвищому рівні міжнародних відносин засуджуються «відверте порушення суверенітету і територіальної цілісності України агресією збройних сил Росії, починаючи з лютого 2014 року». Росія кваліфікується як «держава-агресор», а Крим і непідконтрольні райони Донбасу які називаються «тимчасово окупованими територіями». Російські найманці розглядаються як «іноземні бойовики-терористи» згідно з резолюцією Ради безпеки ООН 2178 (2014) від 24 вересня 2014 року.

Ступінь цивілізованості суспільства визначається цінністю і значущістю людини як людської особистості. При цьому на державу та її органи управління покладено такі завдання:

- створення і забезпечення сприятливого середовища, необхідного для розвитку і

самореалізації громадян, захисту їхніх прав і свобод;

- створення умов, що сприяють розкриттю людського потенціалу;

- забезпечення гідного рівня життя і можливостей для всіх членів суспільства.

Крім того, не викликає сумнівів необхідність належного забезпечення національної безпеки загалом і безпеки людини зокрема. Гуманітарна безпека, зокрема, залежить від ступеня розвитку освіти і науки, інтелектуального потенціалу та інших складових гуманітарної сфери.

Це свідчить про те, що гуманітарна безпека держави тісно пов'язана з рівнем розвитку гуманітарної сфери, включно з освітою, наукою, інтелектуальним потенціалом, медициною, культурою, мовою, охороною довкілля, вихованням молоді, формуванням громадянського суспільства, свободою думки та релігії, етнічною та інформаційною сферами, інформатизацією суспільства. Адже саме від них залежить формування людського капіталу, який у сучасних умовах по праву має розглядатися як найбільше національне багатство будь-якої держави [1, с. 443].

Збройний напад Росії на Україну завдав значної шкоди гуманітарному сектору країни. З початку повномасштабного вторгнення росії в Україні було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 160 тис одиниць сільгосптехніки, 16 тис одиниць комунального транспорту, 3,8 тис закладів освіти, 1,8 тис закладів культури, 580 адмінбудівель державного та місцевого управління, 426 лікарень, 348 релігійних установ, 50 ЦНАПів, 48 соціальних центрів, 31 інтернат, 31 торговий центр та інших об'єктів. Ця статистика однозначно підтверджує систематичне знищення гуманітарної інфраструктури України збройними силами держави-агресора. Крім того, гуманітарна катастрофа, спричинена

окупацією, негативно впливає на майбутнє українського народу. Діти та молодь фактично втрачають можливість здобути нормальну освіту та побудувати гідне життя в майбутньому [2, с. 331].

В Україні, незважаючи на десятиліття протидії російській агресії, у базових правилах безпеки недостатньо представлені гуманітарні питання, тому гуманітарна сфера хибно сприймається як «вторинний» фактор (пов'язаний лише з наданням гуманітарної допомоги та питаннями міжнародного гуманітарного права) та як така, що невинувато вузько розуміється [3, с. 471].

Гуманітарні питання охоплюють такі сфери, як наука, культура, освіта, медицина, етнічні та релігійні відносини, мова, інформація, екологія, розвиток молодіжної політики, що, своєю чергою, створює умови для подальшого зміцнення суспільства, утвердження національної ідентичності України, поліпшення соціально-економічного розвитку країни і підвищення рівня людського капіталу, незважаючи на те, що це станеться. У контексті повоєнної відбудови України ці напрями не повинні залишатися другорядними.

Аналізуючи праці вітчизняних науковців, можна визначити основні напрями державної політики в гуманітарній сфері для забезпечення гуманітарної безпеки держави в контексті повоєнного відновлення України.

Зокрема, адаптувати освітні стандарти до потреб соціального розвитку, оновлювати професійно-орієнтовані програми відповідно до потреб ринку праці, враховувати під час розроблення навчальних програм «м'які» навички (універсальні компетенції), що стають дедалі більш затребуваними на сучасному ринку праці, впроваджувати інноваційні освітні елементи в навчальний процес, розвиток комп'ютерної та медіаграмотності, формування цифрових навичок [4, с. 45].

Мовна політика створює умови для вільного володіння українською мовою всіма громадянами, забезпечує функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя України, зберігає мовне середовище корінних народів і меншин, заохочує всіх українців до удосконалення мовних навичок та вивчення іноземних мов, сприяє розвитку освіти впродовж усього життя. Метою має бути активне використання всіх мов.

Культурна політика має бути спрямована на впровадження сучасних методів управління, що сприяють культурному розмаїттю, на розвиток культурної та творчої індустрії України і використання ринкових принципів для збереження, збагачення та поширення української культури. Також необхідно змінити ставлення державних органів влади до культури, перейшовши від хронічної упередженості до одержувачів коштів і підпорядкування культурних організацій конкретним інтересам до ставлення, спрямованого на розвиток потенціалу творчих кадрів, зростання людського капіталу та просування прав людини для всіх.

Політика національної пам'яті має бути спрямована на створення сприятливого суспільного та медійного середовища для критичного осмислення далекого й близького минулого; запобігання використанню комплексів національної меншовартості, величчч та винятковості в зовнішній і внутрішній політиці; сприяння порозумінню з європейськими сусідами; збереження та На це має бути спрямоване заохочення та поширення, а також протидія людиноненависницьким та імперським режимам [5, с. 33].

Політика у сфері церковно-державних відносин має будуватися на засадах верховенства права, світськості та нейтралітету як підґрунтя для забезпечення свободи совісті та свободи віросповідання,

гарантування рівності всіх вірян перед законом, гарантування безпеки громадян, забезпечення безпеки громадян, підливних впливів під виглядом релігійної діяльності, «захист проекту «російського миру» від проникнення в український публічний простір, поширення критичного ставлення до релігійних доктрин та заохочення толерантності до всіх конфесій».

Політика у сфері етнонаціональних відносин має забезпечувати активну участь етнічних меншин у громадсько-політичному та культурному житті країни, враховувати їхні інтереси в рамках децентралізованих реформ державної влади та на рівні управління діяльністю єдиних місцевих громад, що сприяють соціальній інтеграції [6, с. 150].

Державна політика в молодіжній сфері має підтримувати патріотичні освітні програми, зміцнювати національну та громадянську ідентичність, правову та політичну культуру української молоді, розробляти та впроваджувати комплексний національний пакет економічних стимулів для молоді, пропагувати здоровий спосіб життя та спорт, науково-технічну творчість молоді, а також заохочувати міжнародне молодіжне співробітництво. Однак це буде можливо тільки за умови успішного проведення соціально-політичних та економічних реформ і розвитку України в умовах післявоєнного відновлення.

Під час дослідження було зроблено висновок про те, що гуманітарна безпека має бути відображена в основних нормативних документах з безпеки як невід'ємна частина національної безпеки. Аналіз праць вітчизняних учених та аналітиків дав змогу визначити основні напрями державної політики в гуманітарній сфері задля забезпечення гуманітарної безпеки держави та констатувати, що в умовах повоєнної відбудови необхідно приділяти достатню

увагу відновленню та подальшому поступальному розвитку України.

Формування інформаційного середовища є закономірним етапом в еволюції сучасного суспільства, що характеризується насамперед масовим упровадженням інформаційних технологій і розвитком глобального інформаційного простору. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується масовим упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, лавиноподібним зростанням інформаційних ресурсів, появою і розвитком нових форм і видів віртуалізації та електронної взаємодії. За цими процесами стоїть поява нових чинників ризику та загроз інформаційній безпеці особистості, суспільства і держави. Таким чином, склалося протиріччя між усією проблемою інформаційної безпеки, тобто між можливостями інформаційних технологій, з одного боку, та негативними наслідками, небезпекою і ризиками їхнього використання в деструктивних цілях проти особистості, суспільства і держави - з іншого [7, с. 319].

Сучасна реальність характеризується інтенсивною інформаційною та гібридною війною, що створює нові виклики для суспільства та загрожує самому існуванню держави. У відповідь на ці загрози постала необхідність забезпечення інформаційної безпеки шляхом залучення державних та суспільних інституцій. З цією метою формується правове регулювання, що відповідає сучасним викликам, визначаються засоби та методи організаційного забезпечення інформаційної безпеки на основі актуальних загроз, проводяться навчальні програми та наукові дослідження у цій сфері.

Незважаючи на великий інтерес науковців і практиків до питань інформаційної безпеки, динаміка глобальних подій породжує нові проблеми, які

потребують негайної уваги до їхнього розгляду та розв'язання. У рамках стратегій інформаційної безпеки забезпечення безпеки наслідків використання інформаційних технологій та усунення інформаційних небезпек і ризиків стає стратегічним завданням світової спільноти. Актуальність вивчення нових форм безпеки загалом та інформаційної безпеки зокрема зумовлена передусім трансформацією геополітичного та гео економічного простору за умов глобальних і локальних потрясінь, що зачіпають міжнародну, національну, громадську та особисту безпеку, сучасними фундаментальними суспільно-політичними та соціально-економічними змінами, складністю та суперечливістю процесів, що відбуваються [8, с. 532].

Концепція безпеки базується на трьох основних аспектах: властивостях держави, таких як відсутність загроз, стабільність і безпека (статика); її здатності ефективно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики (динаміка); і наявності ресурсів для забезпечення сприятливих умов для суб'єктів безпеки.

У процесі еволюції ця концепція набула ширшого значення, виходячи за межі простої відсутності загроз або небезпеки. Сьогодні вона включає функціонування інститутів, спрямованих на задоволення потреб особистості, суспільства та держави в безпеці, а також забезпечення стабільності всіх суб'єктів безпеки. Це також означає створення необхідних економічних, соціальних, політичних та гуманітарних умов. Таким чином, на практиці безпека розглядається як системний феномен, що охоплює соціальні, політичні та філософські аспекти.

Інформаційна безпека - це стан, що задовольняє інформаційні потреби особистості та захищає її свідомість і буття від інформаційних загроз, які визначаються рівнем реальної або потенційної шкоди, що

завдається деструктивними інформаційними впливами і порушеннями інформаційної безпеки. Гуманітарна сутність інформаційної безпеки може бути інтерпретована як безпечне існування людини стосовно інформації загалом і, зокрема, безпека людини в суспільстві, де виробництво, споживання і використання інформації стає основною формою соціального життя. З погляду гуманітарного підходу слід зазначити, що справжня і повна інформаційна безпека суспільств і держав не може бути досягнута, якщо не забезпечена інформаційна безпека людини як особистості та громадянина. Безпека існування конкретної особистості є основою безпеки держави та умовою безпеки суспільства [9, с. 102].

Суспільство сформувало інформаційну екосистему, в якій інформація переважно передається через цифрові пристрої та соціальні мережі, що охоплюють як технологічний, так і персональний рівень комунікацій. У сучасному техногенному світі потреби людини значно змінилися й розширилися, зокрема підвищилися вимоги до безпеки, інформаційного та психологічного комфорту, необхідних для самореалізації. Інформація стала однією з базових потреб людини, без якої неможливе формування особистої свідомості. Це пояснюється тим, що людина живе в епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій, які постійно впливають на особистість, суспільство і державу.

Для забезпечення інформаційної безпеки важливо безперервно аналізувати причини зростання інформаційних ризиків, прогнозувати їх розвиток і своєчасно вживати заходів для запобігання або мінімізації негативних наслідків. Деструктивна інформація може серйозно впливати на психічне здоров'я та життєві орієнтири, викликаючи зміну світогляду і втрату соціальної ідентичності. У кризових

ситуація інформаційні загрози доповнюються економічними факторами, що спричиняє психологічний дискомфорт як у окремих осіб, так і в суспільстві загалом. В таких умовах психічне здоров'я набуває вирішального значення і повинно підтримуватися через нові наукові дослідження, організаційні підходи та всі доступні методи.

Конкуруючі сторони, приховуючи свою причетність до конфлікту, дедалі частіше використовують у своїх інтересах не законні, а інші способи розв'язання конфліктів, що поглиблює розвиток кризової ситуації. Узагальненим терміном для позначення цієї нової форми конфлікту є «гібридна війна - приховані агресивні дії, що суперечать міжнародному праву». Гібридна війна відрізняється тим, що існує тільки один набір правил. Основним і найважливішим компонентом гібридної війни є інформаційна війна, яка має довгу історію, але нині набула нової форми, видозмінившись і проявившись як мережева війна. Основна загроза мережевої війни полягає у зміні вектора громадської думки шляхом масованого інформаційного впливу на морально-психологічний стан населення та його лідерів. Наразі в Україні розгортається "гаряча" фаза гібридної війни [10, с. 422].

Щоб не програти, увесь цивілізований світ має використовувати цілу низку ефективних технологій, включно з гібридами. Першим кроком у подоланні гібридної загрози є зміцнення довіри. Першорядне значення має не тільки довіра суспільства до держави. Не менш важливою є довіра між людьми. У воєнний час зміцнення довіри до збройних сил є ключовим завданням.

Інформаційна війна в сучасних психотехнологічних гібридних, інформаційних та мережевих війнах стає надзвичайно небезпечною в глобальному масштабі, основними тенденціями якої є

пропаганда, інформаційний тероризм та дезінформація. Гібридна війна стає одним з основних інструментів у сучасній війні, спрямованим на послаблення позицій держав-конкурентів шляхом інформаційного впливу на політичну, дипломатичну, економічну та інші сфери діяльності держави.

Специфічною військовою складовою гібридної війни є проксі-війна. Проксі-війна може вестися без відкритого застосування сили і навіть без оголошення війни. Проксі-війни дають змогу державі приховати свою участь у тому чи іншому військовому або політичному конфлікті, запобігти звинуваченням у незаконному втручанні у внутрішні справи держави та уникнути заходів у відповідь з боку міжнародного співтовариства. Проксі-війни мають багатовимірний і багаторівневий характер з унікальними військовими, політичними та психологічними особливостями. У нинішньому неспокійному стані міжнародних відносин необхідно знайти відповіді на багато запитань про те, як впоратися зі складною динамікою, що породжує сучасні проксі-війни [11, с. 5].

Загальна інформатизація суспільства, швидкий розвиток і впровадження нових технологій, інформаційних інструментів та послуг у виробничу і соціальну сфери, а також постійне зростання потреб в інформаційних продуктах призвели до масштабної цифровізації майже всіх галузей економіки, бізнесу та соціального життя країни. Цифровізація стала символом прогресу суспільства, однак вона може бути справжнім благом лише за умови, що її впровадження не створює потенційних загроз для користувачів. Зі зростанням рівня цифровізації управління інформаційною безпекою набуває вирішального значення. Хоча забезпечення інформаційної безпеки покладено на всіх учасників інформаційної сфери, ключову роль у цьому процесі відіграє держава через

відповідні органи влади, які реалізують інформаційну політику.

Однією з особливостей сучасного інформаційного суспільства є поява цифрової економіки, яка змінює уявлення про економічну безпеку держав, підприємств, домогосподарств і громадян, створюючи нові загрози та ризики для учасників економічних процесів. У зв'язку з цим виникло поняття «економічна кібербезпека», яке розглядається як основний компонент національної безпеки в умовах кібереконіміки.

Випереджальний розвиток кіберпростору та організація кіберзагроз вказують на необхідність зміни парадигми стратегії кібербезпеки. Це вимагає постійного аналізу поточних тенденцій у сфері економічних кіберзагроз.

Кібератаки слід прирівняти до воєнних злочинів, оскільки кібератаки, що здійснюються державними або недержавними суб'єктами, здатні посіяти хаос у країнах-мішенях [172, с. 330].

Інтенсивний розвиток інформаційного суспільства, швидка глобалізація та суперечливий характер інформаційного середовища висунули на передній план поняття "інформаційний комфорт". У цьому контексті важливу роль відіграють психотехнології, які дозволяють діагностувати та коригувати психічний і фізичний стан людини через прямий вплив на підсвідомість. Завдяки розвитку цифрових технологій, психотехнології стають дедалі ефективнішими, розширюючи свої можливості для покращення якості життя людей по всьому світу, за умови відповідального використання з боку компетентних відомств.

Адаптація до мирного життя є складним процесом, який вимагає високого рівня довіри до конституційних механізмів психологічної підтримки та реабілітації. Це стосується не лише учасників бойових дій, але й усіх, хто

постраждав від війни. Криза соціальних і духовних цінностей, зниження рівня життя та тривога за майбутнє сприяють розвитку особистісних розладів, порушень поведінки та психічних захворювань. Враховуючи складність і багатогранність цієї проблеми, її розв'язання потребує комплексного підходу, що охоплює соціальні, психологічні, біологічні та медичні аспекти.

Необхідність психологічних досліджень стає все більш очевидною, оскільки вони сприяють виявленню клініко-психопатологічних особливостей психічних і поведінкових розладів серед населення. Це дозволяє розробляти ефективні методи лікування постраждалих, надавати психосоціальну підтримку, здійснювати психологічну корекцію та реабілітацію.

Профілактичні заходи проти загроз інформаційної та психологічної безпеки ніколи не бувають на 100% ефективними. Тому проблема реабілітації шкоди, завданої психічному здоров'ю людини, залишається важливим завданням [13, с. 54].

При цьому метою реабілітації має бути не тільки відновлення працездатності та порушених функцій, а й відновлення психологічної цілісності, гідності, соціальної та суспільної незалежності, самореалізації та прагнення бути здоровим.

Нині інформація набуває статусу одного з найважливіших національних ресурсів, від якого залежить економічний, науково-технічний та оборонний потенціал країни. Під впливом інформаційних технологій усі сфери життя суспільства набувають нових якостей, таких як ефективність, гнучкість і динамічність. У сучасних умовах проблема інформаційного забезпечення всіх сфер діяльності перевершила проблему подальшої інтенсифікації виробництва, яка донедавна вважалася однією з головних.

На рівні особистості інформаційна безпека має забезпечувати захист психіки і

свідомості людей від впливу небезпечної інформації, такої як маніпуляція, пропаганда і дезінформація. На рівні суспільства і держави інформаційна безпека покликана захистити ключові сфери життя (економіку, науку, державне і військове управління, суспільну свідомість) від впливу небезпечної, нестабільної і деструктивної інформації і тим самим забезпечити стабільність [14, с. 23].

Адміністративна система має забезпечувати конструктивну взаємодію органів управління з різними секторами, рівнями і зв'язками в рамках єдиної методології спільної діяльності, визначеної законом, і єдиного національного інформаційно-економічного простору, що відображає сучасну соціально-економічну обстановку і суспільну динаміку. В умовах інформаційної економіки інституційні механізми забезпечення економічної стабільності та стійкості включають розроблення нового законодавства, що враховує інтереси всіх категорій суб'єктів інформаційної діяльності, забезпечення балансу між творчим і обмежувальним законодавством в інформаційній сфері, інтеграцію країни у світовий правовий простір, поточний стан вітчизняних інформаційних технологій [154, с. 489].

Сучасна Україна внаслідок активних і кровопролитних бойових дій стикається з труднощами в різних сферах: запровадження воєнного стану як особливого правового режиму у 2022 році призвело до багатьох значних і важливих змін у соціально-економічному житті України.

Це питання потребує ретельного вивчення Конституції. Незважаючи на те що Конституція України передбачає можливість обмеження окремих прав і свобод людини і громадянина, варто зазначити, що основні права і свободи мають бути гарантовані державою навіть в умовах надзвичайного або воєнного стану. У зв'язку з цим доречно

навести положення статті 64 Основного закону України (Конституції України), щоб прояснити цей момент з юридичної точки зору. Зокрема, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися певні обмеження прав і свобод, а також обумовлюватися строк дії таких обмежень. Права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 і 63 цієї Конституції, не можуть бути обмежені.

Ще одним важливим аспектом з політико-правової точки зору є повноваження українського парламенту як єдиного законодавчого органу. Так, частина III статті 83 Конституції України говорить, що якщо строк повноважень Верховної Ради України спливає під час воєнного чи надзвичайного стану, то її повноваження продовжуються до першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану [16, с. 34].

З вищесказаного можна зробити висновок, що до скасування воєнного стану мандат Верховної Ради України нинішнього скликання залишається чинним. Це зумовлює, з одного боку, стабільність ухвалення управлінських рішень та відповідних законів в умовах воєнного стану, а з іншого - необхідність готовності українських парламентаріїв до незрозуміlostей та викликів, що можуть виникнути в період активних бойових дій.

Таким чином, доцільно резюмувати, що чинне законодавство України має чимало особливостей щодо державної політики та законотворчості в умовах особливого правового режиму воєнного та надзвичайного стану. Ситуація, що склалася, вимагає від українського парламенту як єдиного законодавчого органу, Президента України як глави держави та Ради міністрів України як центрального виконавчого органу узгодження та координації ключових політичних рішень,

а також повного дотримання ключових принципів ефективного управління. До них належать верховенство закону, прозорість, інновації та відкритість до змін, що є особливо важливим та актуальним в умовах активних бойових дій, які змінюються за місцем і частотою [17, с. 331].

Ще одним важливим результатом цього дослідження є необхідність розроблення спільного поступового плану повоєнної відбудови України в різних секторах, оскільки різні сфери суспільного життя було пошкоджено і, на жаль, вони й надалі зазнають часткової або повної руйнації та знищення. У зв'язку з вищезазначеним видається за необхідне встановити відповідні правила, що регулюють відновлення основних об'єктів України та будівництво нових, відповідно до наявних коштів, часу та ресурсів.

Отже, повноцінна повоєнна відбудова України залежить не тільки від фізичного відновлення інфраструктури, але й від належного забезпечення гуманітарної та інформаційної безпеки. Розвиток гуманітарної сфери, включаючи освіту, охорону здоров'я та культуру, є ключовим для відновлення соціальних структур. Водночас ефективне управління інформаційною безпекою, боротьба з дезінформацією та кіберзагрозами мають вирішальне значення для збереження державної стабільності та національної безпеки.

Література:

1. Козюбра М. Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя. Вісник Верховного Суду України. 2017. № 3.
2. Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України: навч. посіб. / О.В.Совгіря. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 536 с.
3. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К.: Вид-во Наш Формат, 2020, 320 с.
4. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій. Аналітична доповідь Центру Разумкова, с.11.
5. Качинський А.Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень. Київ: НІСД, 2013, 104 с.
6. Політологія: підручник / М.М. Вегеш (ред.). – 3-тє вид., перероб. і доповн. – К.: Знання, 2008. – 384 с.
7. Зубченко С. О. Гуманітарна складова у стратегічних документах із національної безпеки України: аналіт. Записка. Серія «Гуманітарний розвиток». № 3. 2019. 5 с.
8. Політологія: підручник / О.В. Бабкіна (ред.), В.П. Горбатенко (ред.). – 3-тє вид., перероб., доп. – К.: Академія, 2008. – 567 с.
9. Завгородня В. М., Чернявський А. Л. Санкції у міжнародному спорті як інструмент реагування на міжнародно-протиправні діяння: досвід застосування та теоретичні проблеми визначення юридичної природи.
10. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник. - К.: Правова єдність, 2010. - 432 с.
11. Дубов Д. В. Державна інформаційна політика України в умовах гібридного миру та війни / Д. В. Дубов // Стратег. пріоритети. – 2016. – № 3. – С. 86–93. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2016_3_12.
12. Панченко О. А., Антонов В. Г. Реабілітація як складова державної політики у сфері інформаційно-психологічної безпеки. Теорія та практика державного управління. 2020. Вип. 2 (69). С. 8–17.
13. Дубина А. М. Інформаційно-психологічні війни і їх вплив на масову свідомість. Київ: НТУУ «КПІ». 2011. 57 с.
14. Панченко О. А. Інформаційна безпека в епоху турбулентності: державно-управлінський аспект: монографія. К.:КВІЦ. 2020. 332с.
15. Гнатенко В. С. Державне управління економічною безпекою в системі цифровізації націо- нальної безпеки: монографія. К.: КВІЦ. 2021. 332 с.
16. Панфілов О. Ю., Онищенко П. М. Сучасний двополярний світ: діалектика становлення. Україна в умовах формування нового світового порядку : зб. матеріалів XXXV Харків. політол. чи- тань (м. Харків, 28 квіт. 2023 р.) / М-

во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Харків. асоц. політологів. – Харків : Право, 2023. – 152 с., с. 34-35.

17. Веселова Л. Ю. Кібербезпека в умовах гібридної війни: адміністративно-правові засади : монографія / Л. Ю. Веселова ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. – Одеса : Гельветика, 2020. – 486 с. – Бібліогр.: с. 413–486.

References:

1. Koziubra M. Sudova pravotvorchist: anomalii chy imanentna vlastyvist pravosuddia. Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy. 2017. № 3.

2. Sovhyria O. V. Konstytutsiino-protsesualne pravo Ukrainy: navch. posib. / O.V.Sovhyria. - K.: Yurinkom Inter, 2010. - 536 s.

3. Kissindzher H. Svitovy poriadok. Rozdumy pro kharakter natsii v istorychnomu konteksti. K.: Vyd-vo Nash Format, 2020, 320 s.

4. Rosiisko-ukrainskyi konflikt: stan, naslidky, perspektyvy rozvytku podii. Analitychna dopovid Tsentru Razumkova, s.11.

5. Kachynskyi A.B. Indykatory natsionalnoi bezpeky: vyznachennia ta zastosuvannia yikh hranychnykh znachen. Kyiv: NISD, 2013, 104 s.

6. Politolohiia: pidruchnyk / M.M. Vehesh (red.). – 3-tie vyd., pererob. i dopovn. – K.: Znannia, 2008. – 384 s.

7. Zubchenko S. O. Humanitarna skladova u strachichnykh dokumentakh iz natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analit. Zapyska. Seriia «Humanitarnyi rozvytok». No 3. 2019. 5 s.

8. Politolohiia: pidruchnyk / O.V. Babkina (red.), V.P. Horbatenko (red.). – 3-tie vyd., pererob., dop. – K. : Akademiia, 2008. – 567 c.

9. Zavhorodnia V. M., Cherniavskyi A. L. Sanktsii u mizhnarodnomu sporti yak instrument reahuvannia na mizhnarodno-protypravni diiannia: dosvid zastosuvannia ta teoretychni problemy vyznachennia yurydychnoi pryrody.

10. Pohorilko V. F., Fedorenko V. L. Konstytutsiine pravo Ukrainy: Pidruchnyk. - K.: Pravova yednist, 2010. - 432 s.

11. Dubov D. V. Derzhavna informatsiina polityka Ukrainy v umovakh hibrydnogo myru ta viiny / D. V. Dubov // Strateh. priorityety. – 2016. – № 3. – S. 86–93. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2016_3_12.

12. Panchenko O. A., Antonov V. H. Reabilitatsiia yak skladova derzhavnoi polityky u sferi informatsiino-psykholohichnoi bezpeky. Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia. 2020. Vyp. 2 (69). S. 8–17.

13. Dubyna A. M. Informatsiino-psykholohichni viiny i yikh vplyv na masovu svidomist. Kyiv: NTUU «KPI». 2011. 57 s.

14. Panchenko O. A. Informatsiina bezpeka v epokhu turbulentnosti: derzhavno-upravlinskyi aspekt: monohrafiia. K.:KVITs. 2020. 332s.

15. Hnatenko V. S. Derzhavne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu v systemi tsyfrovizatsii natsio- nalnoi bezpeky: monohrafiia. K.: KVITs. 2021. 332 s.

16. Panfilov O. Yu., Onyptsenko P. M. Suchasnyi dvopoliarnyi svit: dialektyka stanovlennia. Ukraina v umovakh formuvannia novoho svitovoho poriadku : zb. materialiv KhKhXV Kharkiv. politol. chy- tan (m. Kharkiv, 28 kvit. 2023 r.) / M-vo osvity i nauky Ukrainy, Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho ; Kharkiv. asots. politolohiv. – Kharkiv : Pravo, 2023. – 152 s., s. 34-35.

17. Veselova L. Yu. Kiberbezpeka v umovakh hibrydnoi viiny: administratyvno-pravovi zasady : monohrafiia / L. Yu. Veselova ; Odес. derzh. un-t vnutr. sprav. – Одеса : Helvetyka, 2020. – 486 s. – Bibliohr.: s. 413–486.

Lisna I. Humanitarian and information security in the conditions of post-war reconstruction of ukraine: political and legal challenges and prospects. – Article.

The article thoroughly examines the key aspects of humanitarian and information security of Ukraine in the period of post-war reconstruction, emphasizing the political and legal challenges and promising directions of development.

We analyzed the consequences of the war, which had a devastating impact on the humanitarian infrastructure, including health care, education, culture and other critical social institutions. The article examines the problems associated with the violation of human rights, the restoration of social structures, as well as the provision of a decent standard of living for all sections of the population in the post-war period.

Special attention is paid to the issue of restoring the educational system, since it is education that plays

a key role in shaping the future generation and ensuring long-term social stability. Aspects of health care are also considered, in particular, the restoration and modernization of medical facilities, which are critically important for ensuring the general well-being of the population. The article examines the problems of social security, including the support of veterans, persons with disabilities and other vulnerable categories of the population that require special attention from the state.

In the field of information security, the emphasis is on the importance of protecting the digital space in modern society, where cyber threats and disinformation are becoming more and more relevant. The author examines the role of the state in the development and implementation of legal mechanisms aimed at protection against external and internal informational threats. The impact of digitalization on economic and information security is revealed, as well as the need for the formation of a national information security strategy, which includes measures to counter disinformation and protect critical information infrastructure.

The study emphasizes the importance of a systemic approach that includes legal, social, economic and political aspects in ensuring Ukraine's national security in the face of modern challenges. The article highlights the relationship between humanitarian and information security, which is necessary for effective planning of the country's

reconstruction and preservation of democratic institutions. Special attention is paid to the cooperation of state bodies, civil society and international organizations in ensuring a comprehensive approach to the recovery of the country.

The final part of the article offers recommendations for improving humanitarian policy and information security strategies aimed at restoring social stability and psychological comfort of the population. We emphasized the need to develop rehabilitation and psychological support programs for the war-affected population, as well as the importance of educational initiatives in the field of information literacy.

Keywords: humanitarian security, informational security, post-war reconstruction, political and legal challenges, cyber security, disinformation, digitalization, Ukraine.

Авторська довідка:

Лісна Іванна Стефанівна – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри історії та теорії держави і права Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, вул. 1-Воєнна, 2, +380 67 979 54 43, ivanna.lisna@chmnu.edu.ua,

Стаття надійшла до редакції 8 квітня 2025р.